

Kinderopvang

"Er zijn nog vier bladzijden met elk veertig wachtenden voor je", zegt een begeleidster van krèche "Femina Muller" behulpzaam tegen me. Ik ben weer eens een rondje aan het bellen om te vragen hoever ik ben gevorderd op de wachtlijsten van de krèches waar ik al sta ingeschreven sinds de derde maand van mijn zwangerschap. Inmiddels is mijn zontje ruim een jaar. Wil ik ooit nog aan de slag komen en mijn kind en mij niet tot een bijstandsbestaan veroordelen, dan moet ik nu een opvangoplossing vinden.

Misschien helpt een persoonlijke confrontatie met een wanhopige moeder meer. Ik hijs Tijn in de rugzak en ga met hem op stap. Bij krèche "de Dapperdam" zijn ze echt met me begaan. "Maar al zouden we je voorrang geven omdat je er op het moment alleen voor staat, dan zou je nog niet aan de beurt zijn. Er staan nog drie alleenstaande moeders voor je."

's Avonds ligt er een brief in de bus van het 'wachtlijst-ouder' initiatief waar ik aan mee doe. Wachtlijst-ouders hebben een stichting gevormd die zich ten doel stelt zelf maar ongesubsidieerde krèches op te gaan zetten volgens de gemeentelijke verordening op de kindercentra. In de hoop dat er op een gegeven moment toch subsidie komt. Deze verordening stelt minimumeisen voor veiligheid en kwaliteit. Noodgedwongen werken de wachtlijst-ouders met vrijwilligers, die nog te vinden zijn ook. Er zijn zoveel gediplomeerde begeleidsters werkloos die op die manier wel ervaring willen opdoen. Als je officieel volgens de CAO betaalt en aan alle andere voorwaarden voldoet, kost een fulltime plaats voor een kind 12.000 gulden per jaar. De brief brengt slecht nieuws: Buurtbewoners blijken faliekant tegen onze krèche te zijn. De procedure van de bouwvergunning voor de ruimte die per 1 december onze krèche zou zijn, is zeker tot 1 maart vertraagd. Een schrale troost is dat de wethouder toegezegd heeft, dat het belang van een aantal buurtbewoners niet opweegt tegen het buurtbelang van een kinderdagverblijf. Het zou me niet verbazen

Veel wachtenden voor u

als het pand 1 maart aan een ander is verhuurd. Daar gaat mijn laatste strohalmpje...

Excessen

Dan valt mijn oog op een advertentie in de Volkskrant: "kinderkrèche de peuterpub heeft plaats voor kinderen van 1 tot 4". Gelovend in een wonder bel ik direct en reserveer een plaats. Dan pas krijg ik argwaan. Ik bel de Raad van de Kinderopvang: "Wat is er ook weer met die peuterpub?" En ja hoor, het is een berucht commercieel initiatief waar een giganties klachtendossier over bestaat. Variërend van rode-uitslag-billetjes, omdat de kinderen niet vaak genoeg werden verschoond, tot levensgevaarlijke situaties wegens te weinig en ook nog ongediplomeerd personeel. Hun vergunning is ingetrokken. "Wij als Raad van de kinderopvang worden er niet eens ingelaten". Het is één van de excessen van het partikulier initiatief. Daartoe leidt het onverantwoorde overheidsbeleid.

Thulswerk

Dan maar een gastouder? De regering ziet het gastouderschap als de oplossing. Lekker goedkoop en het past prachtig in het christen-demokraties concept van de zorgzame samenleving. In 1987 trok het kabinet dan ook een miljoen gulden uit voor proefprojecten. De 125 miljoen van het plan Oort, die volgens een kamermotie naar kinderopvang moet, zal als het aan het CDA ligt in dit kader besteed worden. De FNV wijst gastouderopvang af als het gaat om de zoveelste vorm van slecht betaald thuiswerk zonder behoorlijke sociale zekerheid voor vrouwen. In de bijzondere gevallen waar het als aanvulling op kinderdagverblijven of in 'dunbevolkte' gebieden een oplossing kan zijn, moet het volwaardig werk zijn in een volgens de CAO betaald dienstverband met opleiding, begeleiding en controle. En dat alles niet alleen ter bescherming van de gastouders, maar ook in het belang van de kinderen. Zolang een gastouder niet in dienst is van een project, is het heel

moeilijk om veiligheids- en gezondheidseisen te stellen en te controleren. Je bent immers baas in je eigen huis.

Bedrijfsinitiatieven

Gelukkig is er voor vrouwen die een baan hebben enige hoop. De laatste tijd komt er ook van de kant van de bazen weer belangstelling voor kinderopvang. Goed opgeleide 'laatste kans moeders', die zich eerst een positie verworven hebben en dan toch graag een kind willen, blijken kostbaar te zijn. Daar waar een personeelstekort dreigt, zoals aan gediplomeerd verpleegkundigen, blijkt van alles mogelijk te zijn. Dat is niet nieuw. Ook eind jaren zestig organiseerden bedrijven zoals Van Melle in Rotterdam en Verkade in Zaandam kinderopvang voor vrouwelijk personeel. De Verkade-krèche ving in 1970 wel 125 kinderen tussen de drie en de negen jaar op. Ook de PTT en enkele ziekenhuizen richtten bedrijfskrèches op. Door de werving van 'gastarbeiders' en door de economische crisis waren vrouwen niet meer nodig en verdwenen deze initiatieven.

De belangstelling van bedrijven is dus weer terug. De directeur van het Delta Ziekenhuis in Poortugaal (bij Rotterdam) schreef persoonlijk een brief aan het Gewestelijk Arbeids Bureau met een verzoek tot subsidie voor een krèche. Zijn motivatie luidde "... dat er met name in de verplegende sektor een schrijnend tekort bestaat op de arbeidsmarkt. Via onder andere een bedrijfskrèche denken wij te bereiken dat een aantal medewerkers(sters) niet de dienstbetrekking met het ziekenhuis beëindigt wegens gezinsuitbreiding. (...) Wij verwachten hiermee het aantal herintreders te doen toenemen." Dit deed die directeur ook weer niet helemaal uit zichzelf. Lot van Baaren werkt sinds mei 1985 als medewerkster technische dienst in het Delta Ziekenhuis. Ze is inmiddels voorzitter van het subgroepsbestuur van de AbvaKabo in het Delta. Sinds kort zit haar dochtertje Loes van vier maanden op de bedrijfskrèche waar Lot zich mede voor heeft ingezet. "Wij hadden gewoon mazzel met een paar gunstige voorwaarden en een actieve AbvaKabo-groep in het ziekenhuis, die daar handig gebruik van heeft gemaakt", zegt Lot om hun successtory te verklaren. "Nu zijn we een stimulans voor andere bedrijven."

Initiatief van mannen

Toen Lot op het Delta kwam werken, hadden twee mannelijke AbvaKabo-leden net een oproep in het personeelsblad geplaatst met een initiatief voor kinderopvang. Opmerkelijk, want maar al te makkelijk wordt dit als een vrouwenzaak gezien. Een initiatiefgroep van zes personen zette een enquête in het personeelsblad om de behoefte te peilen. Ook werd er gevraagd om ondersteuning van het idee. Lot was is één van de velen die enthousiast reageerden. De groep stapte daarna met een concreet plan naar de directie. "Wij hadden het geluk", zegt Lot, "dat er in het ziekenhuis een voormalige naaika-mer over was op de begane grond, met gelegenheid tot buiten spelen dus. Een zeer geschikte locatie. En voor de financiering zaten we helemaal goed door een beroep te doen op de pot bijzondere projecten van het Gewestelijk Arbeids Bureau in het kader van herintredende vrouwen. Bovendien bracht de initiatiefgroep het voorstel takties als een experiment voor twee jaar. Nu was het zo'n super haalbaar plan, dat de directie het eenvoudig niet kon weigeren. En al helemaal niet, omdat we de steun hadden van de Medezeggenschapscommissie waarin een grote AbvaKabo-fractie het plan heeft verdedigd. Daarbij is eigenlijk de gemeente Rotterdam onze werkgever en daar zijn ze niet dwars gaan liggen. Ze moeten tenslotte hun moties ten gunste van kinderopvang op de bedrijven wel waar maken."

En inderdaad, de directeur kon er niet omheen. Hij schreef zijn brieven het arbeidsburo verleende de subsidie. Inrichtingskosten werden betaald door het ziekenhuis en uit ouderbijdragen. Door een enorme inzet van de leidsters, die heel wat opgeknapt en geknutseld hebben, kon de krèche op 1 april 1987 van start gaan. Tot 1 april 1990 gaat het om een experimentele status, maar de initiatiefnemers gaan er van uit dat wat er eenmaal is, niet zo maar weer weg te krijgen is. Kort geleden is er ook een ouderkommissie opgericht, die nu ijvert voor uitbreiding van de krèche.

Versterking van het gezin

De meeste varianten van kinderopvang voor jonge kinderen zoals die nu bekend zijn: gastouders, oppas thuis,

kinderdagverblijf, peuterspeelzaal enzovoort, hebben hun voorlopers in de vorige eeuw. Wat wisselt is de doelstelling en de ideologie achter de kinderopvang. De 'bewaarscholen', die vanaf 1827 werden opgericht door gegoede burgerdames, waren bijvoorbeeld bedoeld om "armelui's kinderen uit hun verdorven milieu" te halen en ze gehoorzaamheid en elementaire kennis bij te brengen. Aan het eind van de vorige eeuw toen de industrialisatie veel mensen naar de stad trok, ging het om "hulp in nood" voor arbeidersvrouwen die moesten werken. Voor de burgerdames was dit misschien een emanciperende activiteit, maar met emancipatie van arbeidersvrouwen werd het niet in verband gebracht. Eerder was het een soms goedbedoelde bevoogding.

De georganiseerde arbeidersbeweging was helemaal niet voor kinderopvang. Zij streed voor hogere lonen voor de mannen, zodat vrouwen niet meer hoefden te werken. De proletarische vrouwenbeweging, die begin deze eeuw binnen de arbeidersbeweging ontstond, was verdeeld over vrouwenarbeid. Sommigen zagen er de mogelijkheid tot onafhankelijkheid in en waren voor kollektivering van huishouden en kinderopvang. Maar een sterkere stroming wilde bescherming voor de overbelaste vrouwen en zag de oplossing in een gezinsloon voor mannen.

Deze opvatting heeft in de vakbeweging lange tijd de boventoon gevoerd. Ook na de tweede wereldoorlog nog. In de periode van wederopbouw na 1945 stemde de overheid alle maatschappelijke voorzieningen af op het traditionele gezin, met de man als kostwinner en de vrouw thuis. Versterking van het gezin moest 'volksheer' brengen. Buitenshuis werken van vrouwen was taboe. Maar ondertussen was het voor veel vrouwen bittere noodzaak. De bewaarplaatsen van voor de oorlog bestonden nog. Maar de opvattingen veranderden iets. Het ging niet meer alleen om 'bewaren', maar ook om een lichamelijke en pedagogische bijdrage aan de ontwikkeling. Toch meende men nog wel dat de inrichting zo eenvoudig mogelijk gehouden moest worden "opdat de kinderen niet boven hun milieu uitgetild werden". In de jaren vijftig sprak men niet meer van 'bewaren', maar voor het eerst over

kinderdagverblijven. De betekenis daarvan werd eind jaren zestig ook in verband gebracht met de emancipatie van vrouwen.

De vrouwen van de tweede feministiese golf haalden veel publiciteit met hun akties. Zij waren de spreekbuis van de vrouwen die wilden werken of studeren met kinderopvang. Maar de weerstand was nog te groot. Nog steeds deed slechts 10 procent van de gehuwde vrouwen beroepsarbeid.

Er kwamen geen overheidsmaatregelen. Wel kommerciële krèches, bedrijfskrèches en initiatieven van ouders. Peuterspeelzalen waren het meest succesvol. Zij tastten de rol van de vrouw als moeder niet aan (slechts een paar uurtjes per dag open) en kregen dan ook vrij makkelijk gemeentesubsidie.

Tekort van 70.000 plaatsen

De tweede feministiese golf heeft iets structureels veranderd in de opvattingen over buitenshuis werken van vrouwen en over ouderschap. Daar kan zelfs geen economiese crisis tegen op. Volgens het Sociaal Cultureel Planbureau vond in 1965 2 procent van de bevolking het aan te bevelen als gehuwde vrouwen met schoolgaande kinderen gingen werken; 15 procent vond het "niet bezwaarlijk". In 1985 vond 19 procent het aan te bevelen en 50 procent zei "niet bezwaarlijk". Het aantal buitenshuis werkende en werkzoekende vrouwen nam toe van 28 procent in

1979 tot 35 procent in 1983. In dat jaar was het aandeel van vrouwen in de beroepsbevolking 32,3 procent. Cijfers die iets zeggen over de soort kinderopvang die nodig is. Niet even voor een paar uurtjes, omdat het goed is voor de kinderen. Maar opvang die er van uitgaat dat de verantwoordelijkheid voor de kinderen niet alleen bij de moeders ligt. Daar dragen ook toe bij de veranderende samenlevingsvormen. Zelfs het CDA kan niet meer volhouden dat het gezin de hoeksteen van de samenleving is. In 1981 vormde het traditionele gezin nog slechts 44 procent van het aantal huishoudens. Kinderopvang staat nu in het middelpunt van de belangstelling van de vakbeweging. Themadagen, brochures en initiatieven volgen elkaar op. Het Vrouwensekretariaat van de FNV heeft vele voorbeelden gemaakt hoe kinderopvang in de CAO-onderhandelingen opgenomen kan worden. Bij Hoogovens, speerpunt van de Industriebond bij de komende CAORonde, is de kwestie kinderopvang als volwaardige eis, dus niet als franje opgenomen. Naast geslaagde initiatieven is strijd nodig om de regering te dwingen volwaardige kinderopvang mogelijk te maken. Het tekort van 70.000 plaatsen is niet met een paar gastouderprojekten, noch met een belastingtruuk op te lossen.

Marijn Rümke